

- 80 keret. a) Zsámboki János történetíró.
 b) Werbőczy István.
 c) Istvánffy Miklós történetíró.
81. » Temesvári Pelbart hittani író.
82. » a) Gróf Teleki László költő.
 b) Baróti Szabó Dávid költő.
 c) Gróf Teleki József költő.
 d) Kultsár István lapszerkesztő.
 e) Gróf Teleki Domonkos író.
83. » a) Báró Ráday Gedeon költő.
 b) Báró Orczy Lőrincz költő.
 c) Báró Amade László költő.
 d) Gróf Gvadányi József költő.
 e) Báróczy Sándor író.

JELENTÉS A MAGY. NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL ÉS GYARAPODÁSÁRÓL 1876. 7-ben.

Méltóságos igazgató úr!

A nagyméltóságú kir. vallás- és közoktatási Minister úrnak f. évi augustus 27-én 20,695. szám alatt kelt rendelete következtében, van szerencsém a vezetésem alatt álló osztály állapotáról, gyarapodásáról és szakszerű rendezéséről, a hiányok- és hézagokról, a látogatók számáról, a személyzet hivatalos és tudományos tevékenységéről, az 1876. év második- és a folyó év első feléről jelentést tenni; kiemelvén, hogy a mult évi julius 10-én 75. szám alatt bemutatott jelentésem az 1876. év első felére is kiterjeszkedett.

1. A könyvtár-rendezési munkálatok nem szorítkoznak a folytonosan és nagy mérvekben érkező accessiók feldolgozására.

A régi magyar irodalom termékeinek kiválasztása és chronologiai rendben összeállítása; úgyszintén a legújabb magyar országgyűlési nyomtatványok (1861—77) rendezése ezen idő alatt fejeztett be.

Az apró nyomtatványoknak, a hirlapoknak, úgyszintén a kézirat-gyűjteménynek, — ez utóbbinak a fennebbi jelentésemben részletezett programm alapján — rendezése folyamatban van.

A mult évi október havában vette kezdetét a könyvtárban létező, nagymennyiségű (mintegy 20,000 darabra tehető) régi és újabb réz-, aczél- és fametszetek rendezése. E munkára Bubicz Zsigmond apát úr hazafias ügyszeretetből vállalkozott, a ki időközben az országos gyűjteményekben létező metszetek és kézirajzok fő-őrvévé neveztetett ki. Az általa megállapított terv szerint, a rendezés már előrehaladott állapotban van. És a hazai történetünket érdeklő arczképek, úgyszintén a várak, városok és csaták képei már is rendezve vannak; a műtörténelem művelőjének és a történetírónak gazdag, eddig nem értékesített anyagot nyújtva.

2. A könyvtár tervszerű kiegészítése kielégítően halad előre; szorosán megmaradva mindíg a könyvtár, mint magyar könyvtár feladatának határai között; a melyeken belül azonban a munkásságnak elég tág tere nyílik.

A lefolyt év alatt külföldi antiquáriusoknál, könyvgyűjtőknél és árveréseken nagy mennyiségű és részben jelentékeny bibliographiai értékű, hazánkat illető régi könyvek szereztettek meg. Így például Haydinger Ferencz bécsi polgár és nevezetes bibliophil könyvtárának árverésén Bécsben 63 darab, köztök az 1514-iki porlázadásról szóló egykorú német hirlap; Elwert marburgi antiqáriusnál 25 darab, köztök több XVI. s XVII. századbéli hazánkat érdeklő olasz hirlap; Rosenthal müncheni antiqáriusnál 34 darab, továbbá 96 arczkép és szöveges csatakép (Einblattdruck); Mircse János Venczében tartózkodó hazánkfiától 37 darab.

Bold. Toldy Ferencz könyvtárából 440 darab munkát és 27 csomag apró nyomtatványt választottunk ki, ezek között 17 darab XVI. és XVII. századbéli magyar nyomtatvány, melyekből 14 darab XVII. századbéli nyomtatvány unicum. Hasonló gyarapodást nyertünk az erdélyi Múzeum könyvtárának duplumaiból, melyekre nézve a könyvtárnok Szabó Károly intézetünket kiváló figyelemben részesítette. A debreczeni és marosvásárhelyi collegiumok duplumaiból is szereztünk néhány hiányzó magyar nyomtatványt.

Azonban figyelmünket nem kizárólag a régi irodalom veszi igénybe; kiterjed az az újabb és legújabb irodalomra is. E tekintetben kiemelem, hogy az 1848—49-iki években megjelent magyarországi hirlapokból levő csekély készletünk kiegészítése czéljából, hirlapok útján felszólítást intéztem a hazai közönséghez, hogy a birtokában levő ily hirlapokat akár hazafias adományul, akár megvásárlás végett, intézetünknek ajánlja fel. Ezen felszólítás nem maradt

eredménytelen. Sok beceses ajándékot nyertünk; sokat ajánlottak fel megvételtre. Bár a kitűzött czél elérésétől még távol vagyunk.

A hírlapokon kívül — egyéb jelentékeny adományokban is részesült a könyvtár. Különös elismeréssel meg kell neveznem özv. Jeszenák Jánosnét és gróf Berényi Ferenczet, kik intézetünket felhatalmazták, hogy könyvtárukból kiválasszunk mindazt, a mit bírni óhajtunk. A Jeszenák-féle pozsonyi könyvtárból 39 kötet régi nyomtatványt és 54 kötet kéziratot, a Berényi-féle bodoki könyvtárból 760 kötet könyvet választottunk ki, a mely utóbbinak azonban nálunk meglevő része, az adományozó gróf kívánsága szerint az egyetemi könyvtárnak fog átadatni.

A kézirat-gyűjtemény aránylag még tetemesebb gyarapodásnak örvendett, mint a könyvtár. Öt családi levéltár ajánlatot fel, mint örök letétemény: báró Jeszenák Lajosné, a Hanvai, a kövecsesi Dancs, a bodoki gróf Berényi és a báró Hellenbach-féle levéltárak. Habár az irományok legnagyobb része az újabb korból való, mégis a XIII-dik századtól kezdve, jelentékeny történeti anyagot is rejtnek.

Vásárlás utján a levéltár szerzett a Ruiny-család levéltárából 302 darab, a Kisfaludy levéltárból 53 darab XIII—XV. századbeli oklevelet és levelet; továbbá 48 darab XVI. századbeli török basák által írt magyar levelet; végre 24 kötet kéziratot, melyek hazánk legújabb történetére vonatkoznak.

A köteles példányok tekintetében minden alkalommal meg kell ujítanom azt a régi panaszt, hogy a nyomdászok hiányosan felelnek meg a törvény rendeletének, és abbeli meggyőződésem kifejezését, hogy egy újabb törvény alkotása nélkül adminisztratív intézkedésektől kielégítő siker nem várható.

És ehez még azt kell csatolnom, hogy habár az 1848: XVIII. t. cz. 40. §-a a nyomdászokat is kötelezi termékeik beküldésére; évek óta semmit sem küldtek be.

Az egész gyarapodást 1876. július 1-étől 1877. június 30-ig, a következő számok tüntetik fel:

Vásárlás utján: 2281 nyomtatvány, 24 köt. kézirat, 659 oklevél.

Ajándék utján: 2151 nyomtatvány, 165 köt. kézirat, 3860 oklevél.

Köteles példány: 3786 nyomtatvány.

A vásárlásokra kiadatott 3281 frt 54 krt.

Bekötöttet 1186 kötet, 3006 apró nyomtatvány.

3. Az olvasók száma 18057-re ment, kik 34813 nyomtatványt, 823 kéziratot és számos oklevelet használtak.

4. A palaeographiai és bibliographiai kiállítás, melynek tervét idézett jelentésemben vázolni szerencsém volt, immár rendezve van, és közelebb fog megnyitvatni.

Ennek rendezésében nem követtem más európai könyvtárak példáját, melyek a könyvtár legbecsesebb és legfeltünőbb darabjait szokták kiállítani, úgy szólván csak a közönség kíváncsiságának kielégítése végett. A N. Múzeum könyvtárának kiállítása kizárólag instructiv, közművelődési czélt tűzött ki magának, és pedig a könyvtár feladatával összhangzásban, a hazánk multjára vonatkozó ismeretek terjesztését. Feladata: először a hazai történelemben szereplő kiváló egyéneket okleveleik, leveleik és arcképeikben a közönség elé állítani; másodsor a hazai tudományosság, irodalom és a magyar nyelv kifejlődését codexeink, nyelvemlékeink és a régi irodalom legjelentékenyebb termékeiben feltüntetni.

A nyomtatásban közrebocsátandó lajstrom a szükséges felvilágosítással fog szolgálni. Nem kétlem, hogy e kiállítás a nagy közönségben a hazai történelem és irodalom iránti érdeklődése ápolására, de különösen a főváros tanáira és főiskolánk tanulóira jó hatással fog lenni.

5. Az osztály irodalmi munkásságáról szólva, első helyen az 1876 elején megindított »Magyar Könyv-Szemle« czimű folyóiratról kell szólnom, melynek, a rendelkezésre álló anyag gazdagsága miatt, ívszámát a második évben 20-ról 24-re kellett emelni.

Midőn bibliographiai és irodalomtörténeti gazdag tartalma által a hazai tudományosságnak szolgál, különösen a Múzeum könyvtárának is hasznos szolgálatokat tesz, tért nyitva tisztviselőinek az irodalmi tevékenységre, és a könyvtárban hiányzó munkák hirdetése által a könyvtár kiegészítése érdekében sikerrel működve. . . .

Végre megemlítem, hogy a könyvtár-őr az összes hazai könyvtárak történetét és jelen állapotát ismertető nagy munkának kiadására tette meg az előkészületeket, a nm. vallás- és közoktatási ministerium útján az összes hatóságok közreműködését kikérve. Már is számos könyvtár ismertetése érkezett be.